

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет

Затверджено
наказом ректора ХНУ
„24” 03 2020 року
№ 53

ІНСТРУКЦІЯ № 3

Первинний (повторний, позаплановий, цільовий) інструктаж
з питань пожежної безпеки в Хмельницькому національному
університеті

Хмельницький – 2020

ІНСТРУКЦІЯ № 3

Первинний (повторний, позаплановий, цільовий) інструктаж з питань пожежної безпеки

1. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція розроблена відповідно до основних положень Кодексу цивільного захисту України, Правил пожежної безпеки в Україні та Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України і діє в усіх структурних підрозділах університету.

1.2. **Первинний** інструктаж щойно прийнятий працівник проходить на робочому місці перед початком роботи.

1.3. Під час первинного інструктажу працівника (студента):

- знайомлять із пожежною безпекою приміщень навчальних корпусів, зокрема лабораторій та гуртожитків, з правилами та інструкціями з пожежної безпеки;
- показують запасні виходи, сповіщувачі пожежної сигналізації, вогнегасники та інші засоби пожежогасіння;
- перевіряють практичні дії особи, що інструктується на випадок пожежі.

1.4. **Повторний** інструктаж проводять безпосередньо на робочому місці не менш як два рази на рік у терміни, встановлені безпосереднім керівником, згідно з програмою первинного інструктажу на робочому місці. Працівники, які працюють на роботах з підвищеною небезпекою, повторний інструктаж проходять не рідше ніж один раз у три місяці.

1.5. **Позаплановий** інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або у спеціально відведеному для цього приміщенні:

- у разі введення в дію нових нормативних актів з питань пожежної безпеки та цивільного захисту (норм, правил, інструкцій, положень тощо) або змін та доповнень до них;
- у разі зміни технологічного процесу, застосування нового або заміни чи модернізації наявного пожежонебезпечного устаткування;
- на вимогу інспекторів із пожежної та техногенної безпеки ДСНС України, якщо виявлено незадовільне знання працівниками (студентами) правил пожежної безпеки на робочому місці чи під час навчання, невміння діяти у випадку пожежі та користуватися первинними засобами пожежогасіння.

1.6. **Цільовий** інструктаж проводиться з працівниками:

- під час виконання разових робіт, пов'язаних із підвищеною пожежною небезпекою (зварювальні та інші вогневі роботи);
- під час ліквідації наслідків аварій, стихійних лих і катастроф;
- під час проведення робіт, на які, відповідно до законодавства, оформлюється наряд-допуск, наказ або розпорядження;
- під час проведення екскурсій в університеті;
- під час організації масових заходів з учнями та студентами;
- під час підготовки в університеті заходів із масовим перебуванням людей (збори, наради, конференції) з числом учасників більше від 50-ти осіб.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу залежить від виду виконуваних робіт.

1.7. Первинний, повторний, позаплановий, цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник **на робочому місці** (завідувач кафедри, керівник іншого структурного підрозділу).

1.8. Результати первинного (повторного, позапланового, цільовий) інструктажу реєструються в спеціальному **журналі** під особистий підпис особи, яку інструктують, безпосереднім її керівником. Прізвище ім'я та по батькові працівників, яких інструктують, записуються повністю, не виходячи за межі заданого рядка.

2. Терміни та визначення

2.1. **Пожежа** – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі. Знищує матеріальні цінності, створює загрозу для життя людей, тварин, негативно впливає на навколишнє природне середовище. Спричинюється в основному необережним поводженням з вогнем, порушенням правил і норм експлуатації електричних приладів та виробничого устаткування, самозайманням матеріалів (речовин), кліматичними чинниками.

2.2. **Пожежна безпека** – це стан об'єкта, при якому виключається можливість пожежі, а у випадку її виникнення вживаються необхідні заходи для усунення негативного впливу небезпечних факторів пожежі на людей, споруди і матеріальні цінності.

Пожежна безпека на об'єктах забезпечується організаційними, технічними заходами і протипожежним захистом.

2.3. **Пожежна небезпека** – сукупність чинників, які зумовлюють можливість виникнення та (або) розвитку пожежі на об'єкті.

2.4. **Протипожежний режим** – це комплекс встановлених норм і правил поведінки людей, виконання робіт і експлуатація об'єкта, спрямованих на забезпечення пожежної безпеки.

2.5. **Джерело запалювання** – теплова енергія або об'єкт, що виділяє теплову енергію, достатню для запалювання.

2.6. **Первинні засоби пожежогасіння** слугують для гасіння пожеж у початковій стадії їх розвитку до прибуття пожежних підрозділів. До них належать ручні і пересувні вогнегасники, гідропульти, відра, бочки з водою, внутрішні пожежні крани, лопати, ящики з піском, азбестові полотна, войлочні мати, кошми, ломы, пили, багри, вила.

2.7. **Дим** – природне явище, яке складається з дрібних твердих частинок, зважених у повітрі або інших газах. Це – типовий аерозоль із розмірами частинок від 10^{-7} до 10^{-5} м. На відміну від пилу, дим не осідає під дією сили земного тяжіння. Частинки диму можуть слугувати ядрами конденсації атмосферної вологи, в результаті чого виникає туман.

2.8. **Евакуація** – процес виведення населення і життєво важливих ресурсів першої необхідності з території, на якій можливе виникнення пожежі або виникла пожежа чи інша надзвичайна ситуація.

2.9. **Нагрівальні прилади** – прилади, що ними нагрівають речовину (матеріал) або середовище, що оточує їх. Розрізняють НП теплогенеруючі, де згорає паливо (газові плитки, паяльні лампи та ін.) або є електричний струм (напруга, електропаяльники, електроконвектори), і теплообмінні (конвектори деяких типів, бойлери, повітрянагрівники, радіатори тощо), в яких циркулює теплоносій. НП застосовують у різних галузях науки і техніки, у побуті.

2.10. **Опалення** – штучний обігрів приміщень у холодний період року з метою відшкодування в них тепловтрат і підтримки на заданому рівні температури, що відповідає умовам теплового комфорту, а також вимогам замовника.

2.11. **Полум'я** – газоподібне середовище, в якому відбуваються фізико-хімічні перетворення реагентів, що приводять до світіння, тепловиділення і саморозігріву. Газоподібне середовище з полум'ям містить заряджені частинки (іони, радикали), що зумовлює наявність електропровідності полум'я і його взаємодію з електромагнітними полями.

2.12. **Причини виникнення пожеж:**

- необережне поводження з вогнем;
- недотримання правил експлуатації обладнання та електричних пристроїв;
- самозаймання речовин і матеріалів;
- розряди статистичної електрики, грозові розряди;

• підпали, які поділяються на зовнішні (відкриті), при яких добре проглядаються полум'я і дим, і внутрішні (закриті), що характеризуються прихованими шляхами поширення полум'я.

2.13. Для того, щоб відбувся **спалах**, необхідні три умови:

- горючі речовини і матеріали;
- джерело запалювання – відкритий вогонь, електрострум, хімічна реакція;
- окислювач, наприклад, кисень повітря.

2.14. **Система оповіщення** – це комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про загрозу або виникнення НС до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

2.15. **Долікарська допомога** – це комплекс термінових дій, спрямованих на збереження здоров'я і життя потерпілого, які надаються безпосередньо на місці надзвичайної події та в період транспортування до медичного закладу.

2.16. **Укриття населення в захисних спорудах** – це комплекс заходів із завчасного будівництва захисних споруд, а також пристосування наявних приміщень, які відповідають певним вимогам та підтримуються в готовності до їх використання.

2.17. Найпростіші укриття – це цокольні або підвальні приміщення, які знижують комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період.

2.18. Під укриття в університеті передбачено використовувати напівпідвальні приміщення навчальних корпусів та гуртожитків.

2.19. Конституцією України визнано, що найвищою соціальною цінністю є безпека людини, її життя і здоров'я. Кожен громадянин України має конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Ці конституційні права і свободи людини та суспільства загалом є об'єктами національної безпеки держави.

3. Організаційні та технічні заходи

3.1. До **організаційних** заходів належать:

- розробка правил, інструкцій, інструктажів із пожежної безпеки;
- організація інструктування і навчання працівників та студентів;
- здійснення контролю за дотриманням встановленого протипожежного режиму всіма працюючими та студентами;
- організація добровільних пожежних дружин, невоснізованих протипожежних формувань та пожежно-технічних комісій;
- організація щоденної перевірки протипожежного стану приміщень після закінчення роботи;
- розробка і затвердження плану евакуації і порядку оповіщення людей на випадок виникнення пожежі та інших надзвичайних ситуацій;
- організація дотримання належного протипожежного нагляду за об'єктами;
- організація перевірки належного стану пожежної техніки та інвентарю.

3.2. До **технічних** заходів належать:

- дотримання протипожежних норм, вимог та правил;
- підтримання у справному стані систем опалення, вентиляції тощо;
- улаштування автоматичної пожежної сигналізації та пожежного водопостачання;
- заборона використання обладнання, приміщень та інструментів, що не відповідають вимогам пожежної безпеки;
- правильна організація праці на робочих місцях із використанням пожежонебезпечних приладів тощо.

4. Вимоги пожежної безпеки

4.1. Виконуйте тільки ту роботу, з якої пройшли інструктаж, не передоручайте свою роботу іншим особам.

4.2. Не допускається:

- захарашувати шляхи евакуації (коридори, проходи, сходові марші і площадки, вестибюлі, холи, тамбури тощо) меблями, обладнанням, різними матеріалами та готовою продукцією, навіть якщо вони не зменшують нормативну ширину;
- забивати, заварювати, замикати на навісні замки, болтові з'єднання та інші запори, що важко відчиняються зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель;
- застосовувати на шляхах евакуації горючі матеріали для облицювання стін і стель, а також сходів та сходових площадок;
- улаштовувати в загальних коридорах комори і вбудовані шафи, за винятком шаф для інженерних комунікацій;
- зберігати в шафах (нішах) для інженерних комунікацій горючі матеріали, а також інші сторонні предмети;
- знімати пристрої для самозачинення дверей сходових кліток, коридорів, холів, тамбурів тощо, а також фіксувати самозакривні двері у відчиненому положенні;
- улаштовувати слизьку підлогу на шляхах евакуації;
- меблі та обладнання мають розміщуватися таким чином, щоб забезпечувався вільний евакуаційний прохід до дверей виходу з приміщення шириною не менше ніж 1 м;
- електромережі, електроприлади і апаратура повинні експлуатуватися тільки у справному стані з урахуванням вказівок та рекомендацій підприємств-виготовлювачів. У разі виявлення пошкоджень електромереж, вимикачів, розеток та електроприладів слід негайно вимкнути їх та вжити необхідних заходів щодо приведення в пожежобезпечний стан;
- документи, папір та інші горючі матеріали слід зберігати на відстані не менше ніж 1 м від електроцитів, 0,5 м – від електросвітильників та 0,15 м – від приладів центрального водяного опалення;
- засоби протипожежного захисту слід утримувати у справному стані;
- всі працівники повинні вміти користуватися наявними вогнегасниками, іншими первинними засобами пожежогасіння, знати місце їх знаходження;
- відстань від найбільш віддаленого місця приміщення до місця розташування вогнегасника не повинна перевищувати 20 м;
- у разі необхідності встановлення на вікнах приміщень, де перебувають люди, ґрат останні повинні розкриватися, розсуватися або зніматися. Під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчинені (зняті);
- устанавлювати глухі ґрати дозволяється у складах, коморах, кімнатах для зберігання зброї і боєприпасів, а також на інших об'єктах, розрахованих на одночасне перебування до 50 осіб (крім навчальних закладів), та в інших випадках, передбачених нормами і правилами, затвердженими в устанавленому порядку.

4.3. **Забороняється** використовувати протипожежний інвентар та обладнання для господарських та інших потреб, не пов'язаних із пожежогасінням.

4.4. Під час експлуатації електроустановок не дозволяється:

- використовувати кабелі і проводи з пошкодженою ізоляцією або такою, що втратила захисні властивості;
- залишати під напругою електричні проводи і кабелі з ізольованими кінцями;
- переносити увімкнені прилади та ремонтувати ті, які перебувають під напругою;
- залишати без догляду увімкнені в електромережу нагрівальні прилади, обладнання;
- користуватися пошкодженими (несправними) розетками;
- зв'язувати і скручувати електропроводи;
- застосовувати саморобні подовжувачі, які не відповідають вимогам ПУЕ щодо переносних (пересувних) електропроводів;

- самостійно усувати несправності електромережі й електрообладнання.

4.5. У службових приміщеннях **забороняється**:

- влаштовувати тимчасові електромережі, прокладати електричні мережі безпосередньо по горючій основі, експлуатувати електроприлади, які мають механічні пошкодження;

- захарашувати підступи до засобів пожежогасіння;
- курити, використовувати легкозаймисті рідини;
- проводити вогневі, зварювальні та інші роботи без спеціального дозволу;
- вмикати електронагрівальні прилади (чайники, кип'ятильники тощо) без негорючих підставок та в тих місцях, де їх використання не передбачене (або заборонене);
- захарашувати шляхи евакуації та евакуаційні виходи.

4.6. Після закінчення роботи слід прибрати сміття, відходи та виробничі обрізки.

4.7. У всіх незалежно від призначення приміщеннях, які після закінчення роботи замикаються і не контролюються черговим персоналом, з усіх електроустановок та електроприладів, а також із мереж їх живлення повинна бути відключена напруга (за винятком чергового освітлення, протипожежних та охоронних установок, а також електроустановок, що за вимогами технології працюють цілодобово).

5. Правила утримання шляхів евакуації

5.1. На кожному поверсі багатоповерхового будинку потрібно влаштувати не менше ніж **два** евакуаційні виходи – у протилежних кінцях приміщення.

5.2. Лише **один** евакуаційний вихід можуть мати такі приміщення:

- приміщення, в якому одночасно перебувають не більше як 50 осіб, якщо відстань від найвіддаленішої точки підлоги до евакуаційного виходу не перевищує 25 м;
- приміщення площею не більш ніж 300 м² на цокольному, підвальному чи підземному поверхах, якщо кількість людей, які постійно перебувають у них, не перевищує 5 осіб.

5.3. Виходи з підвалів і цокольних поверхів мають вести безпосередньо назовні (винятки вказано у відповідних будівельних нормах).

5.4. Двері на шляхах евакуації мають відчинятися в напрямі виходу з будівель (приміщень). Усередину можуть відчинятися двері тих приміщень, у яких одночасно перебувають не більше ніж 15 осіб, а також двері санвузлів, балконів, лоджій, площадок зовнішніх евакуаційних сходів. Виняток становлять двері, що ведуть у повітряну зону незадимлюваної сходової клітки.

5.5. Не допускається облаштування на шляхах евакуації порогів, виступів, турнікетів та інших пристроїв, які перешкоджають вільному та швидкому виходу людей.

5.6. Освітлення евакуаційних шляхів та виходів здійснюється за допомогою автономної електричної мережі живлення.

5.7. Двері на шляхах евакуації можуть замикатися на внутрішні запори тільки за умов їхнього легкого відмикання.

5.8. Ширина шляхів евакуації має становити не менше ніж 1 м, а ширина евакуаційних виходів (дверей) – не менше як 0,8 м. Висота проходу та дверей на шляхах евакуації не може бути меншою за 2 м.

6. Первинні засоби пожежогасіння, правила їх використання

6.1. Первинні засоби гасіння пожежі призначено до того, щоб ліквідувати невеликі займання та пожежі на початковій стадії силами персоналу організації, не чекаючи на прибуття пожежної охорони.

6.2. До таких засобів відносять:

- вогнегасники;
- пожежний інвентар (пожежні відра, ящики з піском, лопати, покривала з негорючого полотна (кошма) тощо);

- пожежний інструмент (гаки (багри), ломи, сокири та ін.).

6.3. Використання первинних засобів гасіння пожежі для господарчих та інших потреб, не пов'язаних з пожежогасінням, забороняється.

6.4. Найбільш ефективним первинним засобом гасіння пожежі є вогнегасник. На кожному поверсі в адміністративних будівлях потрібно встановити не менше ніж два переносні (порошкові, вуглекислотні або водопінні) вогнегасники з масою заряду вогнегасної речовини 5 кг і більше.

6.5. Додатково належить встановити по одному вуглекислотному вогнегаснику (з масою заряду вогнегасної речовини 3 кг і більше) в розрахунку на таку площу підлоги:

- на 20 м² – в офісних приміщеннях із персональними комп'ютерами, у коморах, електрощитових та інших технічних приміщеннях;
- на 50 м² – у приміщеннях архівів, бібліотек, музеїв.

6.6. Вогнегасники розміщені на кожному поверсі будинків у нішах ПК. Пожежний інвентар та інструмент знаходяться на пожежних щитах у підземній частині та прибудинковій території.

7. Порядок дій у разі виникнення пожежі

7.1. При отриманні повідомлення про пожежу необхідно повідомити всіх про небезпеку, терміново вимкнути електропостачання та покинути приміщення.

7.2. Кожен, хто виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів тощо), **зобов'язаний**:

- негайно повідомити про це службу порятунку – тел. **101**;
- увімкнути пожежний сповіщувач;
- повідомити про пожежу свого безпосереднього керівника;
- сповістити людей, які знаходяться на поверсі, про виникнення пожежі;
- вжити заходів щодо відключення електромережі і захисту людей, які беруть участь в евакуації та гасінні пожежі, від дії токсичних продуктів горіння і підвищеної температури, ураження електричним струмом;
- вжити заходів щодо гасіння пожежі та її локалізації первинними засобами пожежогасіння, не наражаючи себе на небезпеку;
- якщо у кімнаті є вода – змочити нею все приміщення та його предмети, це дозволить на деякий час зменшити дію диму та полум'я;
- винести з кабінету найбільш цінне майно і документи;
- залишаючи приміщення, закрити за собою всі двері і вікна, щоб уникнути розповсюдження вогню і диму в суміжні приміщення;
- якщо потрібно, надати першу медичну допомогу постраждалим під час пожежі.

8. Порядок дій при наданні долікарської допомоги потерпілим

8.1. Якщо є потерпілі, надавати їм першу медичну допомогу; при необхідності викликати швидку медичну допомогу за телефоном 103.

8.2. **Послідовність** надання першої (долікарської) допомоги:

- усунути вплив на організм небезпечних та шкідливих чинників, які загрожують здоров'ю та життю постраждалого (звільнити від дії електричного струму, винести із зараженої атмосфери, погасити одяг, що горить, тощо);
- визначити характер і тяжкість травми, найбільшу загрозу для життя постраждалого, послідовність заходів щодо його врятування;
- виконати необхідні заходи щодо врятування постраждалого в порядку терміновості (відновити прохідність дихальних шляхів, провести штучне дихання, зовнішній масаж серця, зупинити кровотечу, іммобілізувати місце перелому, накладити пов'язку тощо);
- підтримати основні життєві функції постраждалого до прибуття медичного робітника;
-

• не залишати постраждалого та контролювати стан його життєвих функцій до прибуття швидкої допомоги.

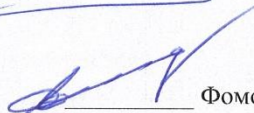
8.3. Допомога потерпілому, що надається не медичними робітниками, повинна надаватись лише до прибуття лікаря.

8.4. Конкретні дії щодо надання першої допомоги постраждалому при різноманітних ураженнях описані в інструкції з надання першої (долікарської) медичної допомоги, що вивчається персоналом при проходженні первинного і повторних інструктажів з питань.

Інструкцію розробив:
Провідний інженер

 Здровецький М. Ф.

Погоджено:
Проректор з АГР та ВН

 Фомов А. Д.